

LOGISTIKANI QISHLOQ XO'JALIGIDAGI O'RNI

Ilmiy rahbar: Agrologistika va biznes fakulteti Agroiqtisodiyot kafedrasi, iqtisodiyot fanlari nomzodi dotsent Ashurmetova Nigora Ozodbekovna
Toshkent davlat agrar universiteti Agrologistika va biznes fakulteti iqtisodiyot yo'nalishi 23-132 inter Muhammadaminov Sarvar Nodirbek o'g'li.

Anotatsiya: Maqolada logistikaning iqtisodiy mohiyati, uni minqa iqtisodiy salohiyatining oshirishdagi o'rni haqida fikr yuritildi, foy ko'lami va qo'shimcha qiymatini oshirishdagi o'rni o'rganildi. Logistika xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlarga haqida fikr yuritildi. Transport xizmati, saqlash, qadoqlash, hujjatlashtirish va boshqa vositachilik munosabatlari va harakatlarining samaradorlik ko'rsatgichlariga tasiri tahlil etildi. Korxonalar raqobatbardoshligini shakllantirishga logistikaning ta'siri o'rganildi.

Kalit so'zlar: logistika, logistika faoliyati, logistika tizimi, raqobatbardoshlik, saqlash va transport xizmati, logistika zanjiri, to'liq qiymat zanjiri.

Annotation: In the article, the economic nature of logistics, its role in increasing the economic potential of the company was discussed, and its role in increasing the scope of profit and added value was studied. Special features of logistics services were discussed. The impact of transport service, storage, packaging, documentation and other intermediary relations and actions on efficiency indicators was analyzed. The impact of logistics on the formation of enterprise competitiveness was studied.

Key words: logistics, logistics activities, logistics system, competitiveness, storage and transportation services, logistics chain, full value chain.

Аннотация: В статье рассмотрена экономическая природа логистики, ее роль в повышении экономического потенциала компании, изучена ее роль в увеличении размеров прибыли и добавленной стоимости. Обсуждались особенности логистических услуг. Проанализировано влияние транспортного обслуживания, хранения, упаковки, документирования и других посреднических отношений и действий на показатели эффективности. Изучено влияние логистики на формирование конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: логистика, логистическая деятельность, логистическая система, конкурентоспособность, складские и транспортные услуги, логистическая цепочка, полная цепочка создания стоимости.

Har bir mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida uning qon tomiri bo'lgan logistika tizimi juda muhim ahamiyatga ega. Samarador logistika tizimi ichki bozorda tayyor mahsulot va xom-ashyo harakatini optimallashtirish orqali tovar va xizmatlarning xaridorlar uchun qulay sharoit va arzon narxlarda yetkazib berilishini

ta'minlaydi, bozordagi raqobatni rag'batlantiradi. Tashqi bozorda esa mamlakatning iqtisodiy raqobatbardoshligini oshiradi va jahon iqtisodiyotiga integratsiya jarayonini tezlashtiradi. Rivojlanib borayotgan mamlakatimiz uchun samarador logistika tizimini tashkil qilish juda ham muhim.

Logistika kompaniyaning funksional muamolarining yechimlarini optimallashtirishga yordam beradi: u moddiy, axborot, moliyaviy va xizmat oqimlarini talab qilinadigan ko'p qirrali faoliyatdir. Etkazib berish, ishlab chiqarish, tarqatish va sotish o'rtasidagi o'zaro aloqalarni muvofiqlashtirishdan va birlashtiradigan tizimdir. Logistikaning har bir funksional sohasi (ta'minot, ishlab chiqarish, transport, ombor, tarqatish va sotish) alohida tizimni tashkil etuvchi tuzilma bo'lib, boshqaruvning o'ziga xos mazmuni va muvofiqlashtirish mexanizmiga ega. Shu bilan birga, logistikaijtimoiy takror ishlab chiqarish tarkibida integratsiyalashgan materiallarni o'tkazish, axborot, xizmat ko'rsatish, moliyaviy va ijtimoiy oqim tizimlarining tashkiliy va iqtisodiy jihati sifatida qaralishi kerak [1-6]. Shu munosabat bilan logistika amaldaiqtisodiy va boshqaruv tarkibiy qismlarining o'zaro ta'siri asosida ishlab chiqarish va muomalaning barcha sohalarini har tomonlama qamrab olishga imkon beradi.

Logistikaning rivojlanishi umumiy iqtisodiyotning va mintaqaning rivojlanish tendensiyalari va dinamikasi bilan belgilanadi. Oddiy logistika tizimi ma'lum miqdordagi elementlardan va ma'lum munosabatlardan iborat. Logistika tizimlari bir nechta tuzilmalarni tashkil etuvchi turli xil quyi tizimlarning interpenetratsiyasida ifodalanadigan yarim strukturalilik bilan tavsiflanadi. Ular statik emas: ular mehnat sharoitlariga nisbatan tashkil etilgan, tez qayta qurish xususiyatiga ega bu ularning moslashuvchanligidir. Bir qator fundamental va amaliy fanlarning nazariy apparati logistikaning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi, bu esa boshqa bilim sohalarida (masalan, tahlil qilish, prognozlash, modellashtirish) odatiy usullarni qo'llash va biznes bo'linmalarining samarali ishlashi uchun sharoitlarni aniqlashga imkon beradi. Rivojlangan axborot- kommunikatsiya infratuzilmasi asosida logistika faoliyati subyektlari va obyektlarining o'zaro ta'sirini tashkil etishda intellektualizatsiya logistika tizimini modernizatsiya qilish va innovatsion rivojlantirishning zarur shartidir: ishbilarmonlik muhitini shakllantirish, biznes xizmatlari infratuzilmasini kengaytirish va faollashtirishga yordam beradi. Logistika biznesning iqtisodiy tarkibiy qismi sifatida logistika faoliyati umumiy ilmiy, iqtisodiy, maxsus fanlar va fanlararo bilimlarga tayanganligi sababli eng ko'p bilim talab qiladigan deb tan olinadi.

Logistikaning fanlararo tabiati iqtisodiy nazariya va boshqaruv nazariyasining umumiy qoidalarini, shuningdek makro va mikroiqtisodiyot, xalqaro iqtisodiyot, tashkilot (korxonalar) iqtisodiyoti, biznesni tashkil etish, menejment, marketing, savdo, xodimlarni boshqarish, sifat menejmenti, narxlashning maxsus asoslarini o'zaro bog'liq ravishda ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, umumiy ilmiy bilimlar logistikaning nazariy asoslarini rivojlantirishga yordam beradi, iqtisodiy va maxsus

fanlar logistikaning amaliy xususiyatini shakllantiradi va logistikada ko'plab funksional va resurs sohalari mavjudligini aniqlaydi.

Mintaqani logistik salohiyani tizim sifatida o'rganish, birinchi navbatda, mintaqaning joylashuv va ushbu tizimning qanchalik yaxshi rivojlanganligiga bog'liq shu bilan birga mintaqaviy iqtisodiyotda oqim jarayonlarini boshqarish mexanizmini ochib berish kerak. Logistika metodologiyasi obyektning tashqi muhit bilan aloqalarini o'rgangandan so'ng, uning tuzilishini tahlil qilishga o'tishni talab qiladi. "Milliy iqtisodiyot" tizimining elementi vazifasini bajaruvchi mintaq ayni paytda turli kichik tizimlardan tashkil topgan murakkab tizim bo'lib, bu mintaq tizimning birinchi belgisi yaxlitlik va segmentatsiya bilan ajralib turishini ko'rsatadi. Mintaqaning quyi tizimlarini ajratish turli pozitsiyalar va mezonlardan amalga oshirilishi mumkin. Shu bilan birga, tadqiqotning logistika metodologiyasini hisobga olgan holda, umumiydan xususiyga o'tish usulidan foydalanish kerak, unga ko'ra mintaq avval eng katta quyi tizimlarga bo'linadi, so'ngra ularning har biri alohida va boshqa elementlar bilan birgalikda o'rganiladi.

Bozor talabi va bozor taklifining an'anaviy mazmunini yanada murakkab jahon iqtisodiy tizimida o'zgartirish logistika zanjiri ishtirokchilarining strategik maqsadlariga ta'sir qiladi: talabni rag'batlantirish g'batlantirish va umumiy xarajatlarni minimallashtirish, butun tizimning sifat parametrlarini takomillashtirish, ekologik, resurslarni tejash, ijtimoiy salohiyatni oshirish. Dinamik ravishda o'zgaruvchan bozor muhiti, raqobatning kuchayishi bir xo'jalik yurituvchi sub'ektdan tashqariga chiqadigan jarayonlarning tezkor kelishuvini talab qiladi. Logistika ta'minot zanjirlarini boshqarish kontseptsiyasini qo'llash qo'shma biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi va tashkilotlararo, funktsional, tashkiliy muvofiqlashtirish, sinxronizatsiya va nazoratni ta'minlaydi. Logistika murakkab iqtisodiy tizimlar va quyi tizimlarni tashkiliy-analitik optimallashtirish jarayonining metodologiyasidir. Uning faoliyatining barcha tarkibiy qismlarini (innovatsion, tashkiliy, ta'minot, ishlab chiqarish, tarqatish va sotish) birlashtirgan xo'jalik yurituvchi sub'ektning raqobatbardoshligi rivojlanayotgan muammolarni samarali hal etish, barqaror rivojlanishni ta'minlash qobiliyatiga ega. Bunday sharoitda, hal qiluvchi vazifa sezilarli darajada samaradorligini baholash mezonlarini o'zgartiradi korxonada boshqaruvida uchidan uchgacha oqim jarayonlarini muvofiqlashtirish va optimallashtirish hisoblanadi: logistika yondashuv bir-biridan ajratilgan xarajatlarni hisobga olmaydi, logistika tizimidagi har bir shartning maqbul qiymatiga asoslangan minimal xarajat summasi mezonidan foydalaniladi.

Menejment, marketing va savdo kabi fanlarning logistikasi bilan o'zaro aloqasi tadbirkorlikda savdo va ishlab chiqarish-tijorat faoliyatining iqtisodiy tarkibiy qismini tashkil etadi, bu "logistika menejmenti", "marketing logistikasi", "tijorat logistikasi". Iste'molchiga yo'naltirilgan iqtisodiyot sharoitida logistika, menejment, marketing va tijoratning funktsional ajralishi qabul qilinishi mumkin emas.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/logistikaning-mintaqa-rivojidadagi-o-rni>
2. <https://www.gazeta.uz/oz/2019/05/31/logistics/>
3. <https://president.uz/oz/lists/view/3493>
4. <https://elibrary.namdu.uz/65%20%D0%98%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%B4/Logistika%20asoslari.pdf>
5. https://www.researchgate.net/publication/378568187_LOGISTIKANI_IQTISODIY_TARAQQIYOTDA_TUTGAN_O'RN